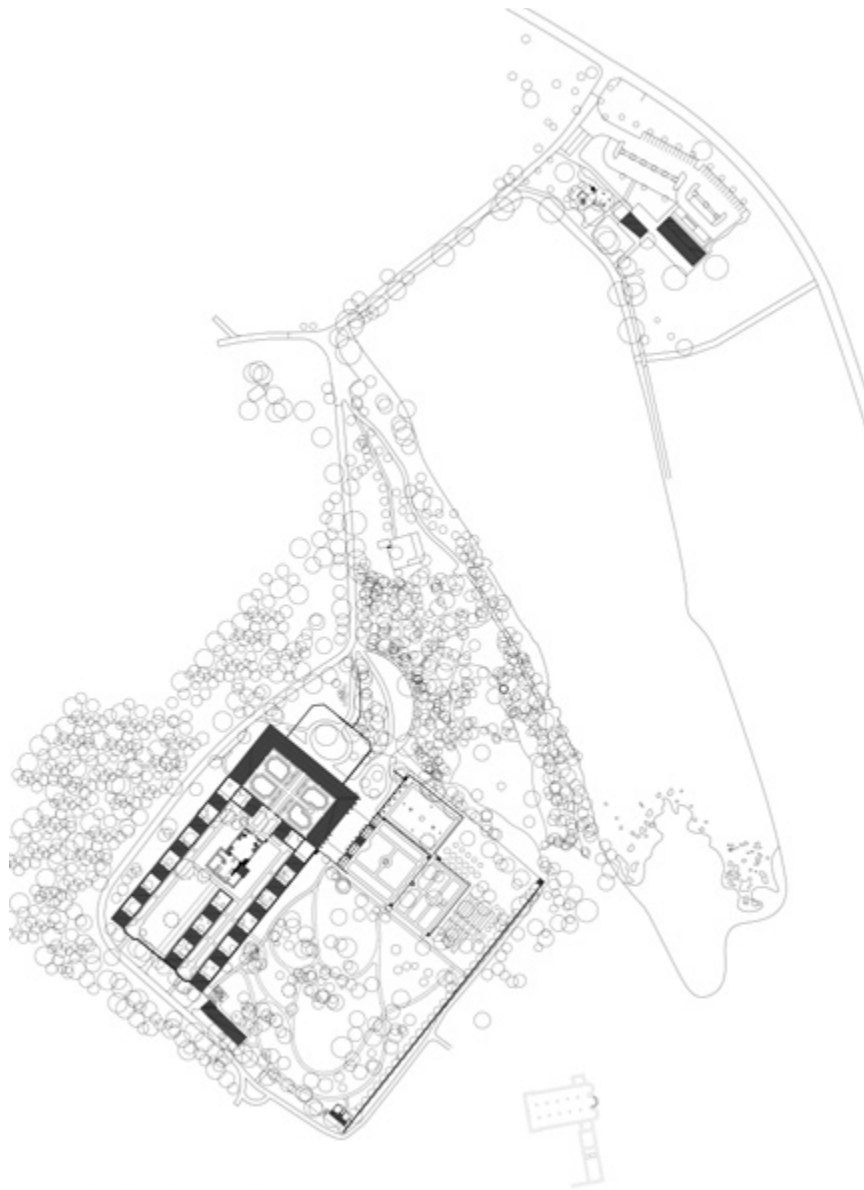

A történelem rétegei

MAJKPUSZTA, ESTERHÁZY-KASTÉLY,
KAMALDULI REMETESÉG

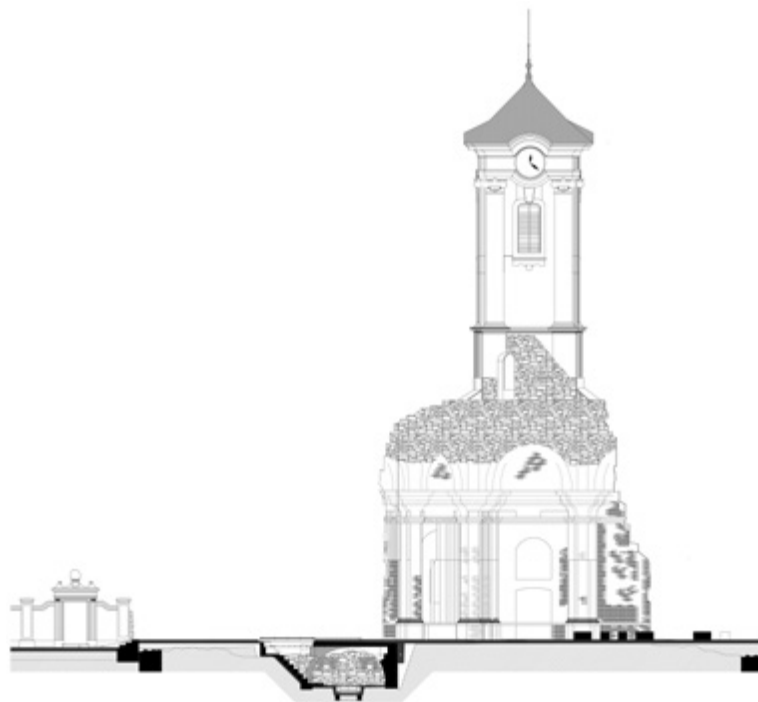

Építészet (Építész tervező):
NŐF NONPROFIT KFT., TSPC KFT.
Szerző: UHL GABRIELLA
Fotó: BATÁR ZSOLT

Majkpuszta fordultatos története a távoli múltban gyökerezik. Az itt található különleges épületegyüttes elsősorban kamalduli szerzetesek lakhelyeként, majd az Esterházy család vadászkastélyaként került a köztudatba. A jelenlegi fejlesztésnek és korszerű kiállítási koncepciónak köszönhetően Majk több korszakát ismerhetik meg az idelátogatók, miközben élvezhetik a helyre ma is jellemző csendet, nyugalmat.

A majki templomrom metszete a megmaradt toronnyal

A kamalduli remeték önmagába zárt, egyforma cellaépületeinek sora. Hátterben a templomrom ma is álló, felújított tornyával.

Majkpuszta fordultatos története a távoli múltban gyökerezik. Az itt található különleges épületegyüttes elsősorban kamalduli szerzetesek lakhelyeként, majd az Esterházy-család vadászkastélyaként került a köztudatba. A jelenlegi fejlesztésnek és korszerű kiállítási koncepciónak köszönhetően Majk több korszakát ismerhetik meg az ide látogatók, miközben élvezhetik a helyre ma is jellemző csendet, nyugalmat.

Az építészeti emlékek sorsa végigkíséri és dokumentálja a magyar történelem változékony folyamát. Történeti fel-tárásokból tudható, hogy a premontreiek építettek Majkon először prépostságot, illetve templomot, amelynek három-hajós épületéből mára igen kevés maradt, köveit a levéltári dokumentumok alapján Majkpuszta legeredetibb, kurió-zumértékű építkezéséhez: a kamalduli remeteség celláinak és konventjének épületeihez használták fel a 18. század köze-pén. A némasági fogadalmat tett, szigorú szabályok szerint élő szerzeteseknek 1733-ban adományozta gróf Esterházy Jó-zsef tata-gesztesi uradalmának e darabját: az 1200 holdas puszta tavakkal és a rajtuk működő malmokkal együtt, ráadásul még az új monostor felépítéséhez szükséges anyago-kat és munkaerőt is biztosította. Az Esterházy-család amúgy is jeleskedett a rend támogatásában, lánséri (ma Landsee, Burgenland) monostoruk a família hercegi ágának köszönhe-ti létrejöttét. Esterházy József gróf jelentős építető volt, a cseklési kastély (ma Bernolákovo, Szlovákia), a tatai kas-télyegyüttes, a tatai kapucinus templom megrendelése is az ő nevéhez fűződik. Mindig is neves építésszel dolgozta-tott: a cseklési kastély terveit Anton Erhard Martinelli olasz származású építészről rendelte. Majk mestertervét a nagy osztrák építésszel, Franz Anton Pilgrammal készítette el, ő volt a bécsi Kahlenbergen található kamalduli remeteség átépítésének tervezője is a majki építkezéssel szinte egyidő-ben. Pilgram eredeti majki tervei nem maradtak fent, de egy, a rend bielanyi (Lengyelország) monostorában őrzött fest-mény a magyarországi remeteség távlati képével szinte bizo-nyosan a vezérterv alapján készült. Pilgram szigorú, szabá-lyos, zárt egységet hozott létre, amely megfelelt a rend merev reguláinak. A teljes monostor területét és a cellaházakat ma-gas kőkerítés övezte, a cellaházakat mintegy második védvo-nalként az U alakú főépület zárta. A monostor két részre ta-golódik: az egyik az U alakú konvent épület és vendégház (Foresteria), ahol a közös helyiségek, úgymint a refektórium (szerzetesi ünnepi ebédlő), könyvtár, gazdasági helyiségek stb., valamint a vendégszobák voltak. A másik rész az úgy-nevezett klauzúra (clausura), azaz a remeték celláinak terü-lete. Az önmagukba zárt, egyforma cellaépületek hálólhelyi-ségből, kamrából, kápolnából és műhelyből álltak, kis kerttel övezve. Az egyes cellaházak létesítését a főpapok és a magyar arisztokrácia családjai által tett alapítványok segítették, erről tanúskodnak az épületeken fennmaradt díszes címerek. Az építkezés lassan haladt, a cellaházak és a Foresteria elkészülté után csak 1753-ban kezdtek neki a templom építésének. A templom és a monostor belső tereinek díszítésén, beren-dezésén a kor jeles pozsonyi, budai mesterei mellett a számos magyarországi freskójáról ismert kiváló osztrák festő, Franz Anton Maulbertsch dolgozott. Mire a templom is elkészült az 1770-es év elejére, a szerzetesrendnek már csak bő évtize-de maradt, hogy használhassa, mivel II. József 1782-es rende-lete feloszlatta a kamalduli rendet. Az itt élt remeték elhagy-

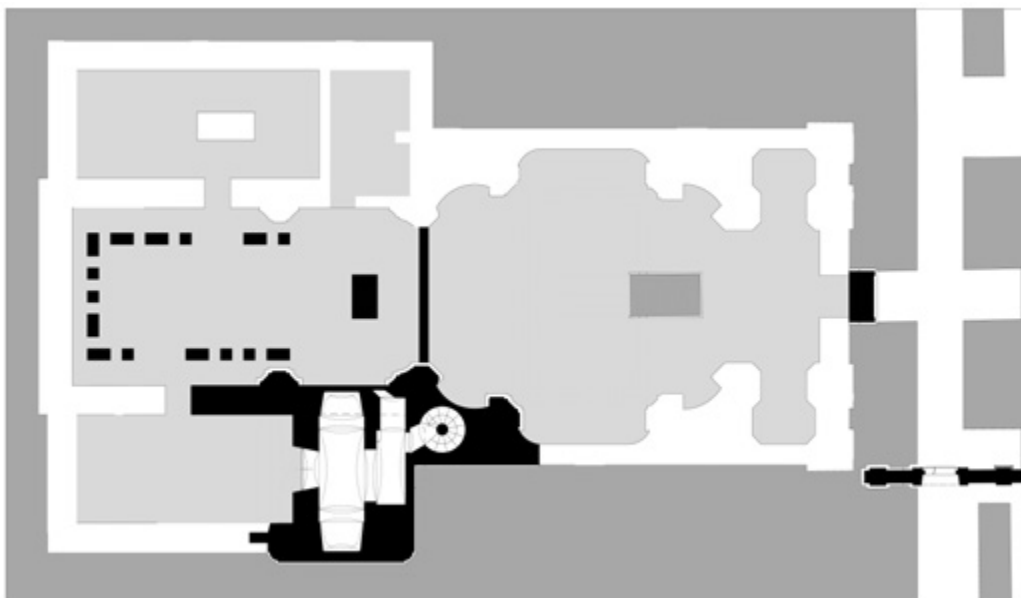
ták az épületeket, elvándoroltak, a monostor felszerelésének nagy részét elárverezték.

A néma remeték lakhelyének épült barokk épületegyüt-tes kalandos története ekkor vesz új fordulatot. A 19. század első felében posztógyárosok vették bérbe az elhagyott szer-zetesi lakokat és a Foresteriát, majd Esterházy Móric gróf látta meg az uradalomban rejlő lehetőségeket. Kisebb átépí-tésekkel a posztógyárnak használt Foresteriát vadászkastély-lá alakította, a még meglévő barokk részleteket megőrizve. Ekkor helyezték át a remeteség főkapuját mai, nyugati körí-tőfali helyére többek között azért, hogy az egykori remetel-akokba költöztetett cselédség azon át közlekedjen. Az átala-kítások részeként készült a keleti oldali, kertre nyíló díszes öntöttvas terasz (ún. Csipketerasz). A gróf fia, Miklós Móric prosperáló gazdaságot vezetett a birtokon, és ő végeztette az első restaurálási munkálatokat is az egykori refektóriumban.

A második világháború utáni politikai-társadal-mi változások a monostor-kastélyon is nyomot hagytak: kórház, kaszárnya, iskola, úttörőtá-bor, munkásszállás működött benne. Az 1950-es évek végén került műemléki felügyelet alá, amely időszere volt, mivel az oroszországi bányászati tevékenység komolyan károsította a műemlékegyüttest (körülötte az 1970-es évek elején védőterületet jelöltek ki, ennek ellenére szükséges volt a cellaházak folyamatos megerősítése a bányaművelés tel-jes megszűnéséig – a szerk.). Azóta folyamatosan kisebb-na-gyobb felmérések és helyreállítási, restaurálási munkák foly-tak az épületeken. Az idegenforgalmi hasznosítás már az 1970-es évektől felmerült a remetelakok és a vadászkastély épületével kapcsolatban, de átfogó, az épületegyüttest mind szerkezetileg, mind korokon átívelően szerves egységben ke-zelő helyreállítási és hasznosítási koncepció a 2010-es évekig váratott magára.

A majki együttes fejlesztésének első ütemeként, 2010–2015 között, a TÉR-TEAM Kft. tervei alapján a For-steria épülete és udvara újult meg. A Foresteriában rendkí-vül informatív és szemléletes állandó és időszakos kiállítások kaptak helyet. A refektóriumban, valamint ennek előteré-ben a restaurátorok munkáját dicséri a feltehetően több al-kotótól származó 18. századi falképek szakember helyre-állítása, amelyek a kamalduli rend alapító atyjának, Szent Romuáldnak életét örökítik meg. A műemléki szempontból hiteles rekonstrukció része volt az egykori Vadászterem (el-lopott) szénrajzainak restaurálása, valamint a dekoratív fa-borítások helyreállítása az Esterházy-kastély időszakának enteriőrjeként.

Fontos észrevenni, hogy a vadászkastély 19-20. századi rendeltetései elhelyezkedése a közösségi, lakó- és kiszol-gálófunkciók vonatkozásában meglehetősen pontossággal kö-vette a Foresteria eredeti funkcionális jellegének tagolását. Ezek a funkciók a mai térrendszerben is azonosíthatók, al-kalmazhatók a korszerű műemlékhasznosítás céljaira. A dé-li szárny szerzetesi közösségi terei a 19. században társasági rendeltetést kaptak, a lakócellák pedig vendég- és személyze-ti szobaként hasznosultak, ahol ma az állandó történeti ki-állítás kihasználhatja és ki is használja a történeti egybejät-szást. Ugyanígy a kiszolgáló zónák is azonos elhelyezkedést mutatnak: az északi keresztszárnyban és a déli alagsorban kaptak helyet, amely meghatározza a rekonstrukció utáni funkciót is az itt levő helyiségekben.

A díszes ünnepi ebédlő (fenti kép);
a templomrom alaprajza

„A fejlesztés fontos célkitűzése volt az együttes eredeti megközelítési útvonalának visszaállítása. A látogató fizikai és lelki értelemben egyaránt a nyitott terekről fokozatosan haladva jut el a teljesen zárt terekig.”

A vadászkastély interiőr-kiállításának részlete

Az egykori foresteria épületének földszintjén a rend történetét bemutató kiállítási tér részlete

A látogatók a kolostor életének
hétköznapijaiba is bepillantás nyernek

A foresteria és a cellaházak közötti
udvar. Az udvar eredeti, de elveszett/
megsemmisült barokk, vörösmárvány
kútjának talapzatára helyezték
a jelenleg látható velencei fehér
márvány kutat.

A Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram a fejlesztés második ütemeként az együttes működtetéséhez szükséges elemeken kívül (fogadóépület és parkoló) a klauzúra és a mértani kert helyreállítására koncentrált. A történeti rétegek egymás mellé és egymásba olvadása látványosan mutatkozik meg a remeteség kertjén. A térszerkezet ma is őrzi a barokk kialakítást, a mértani kert barokk teraszait viszont 20. század eleji kiültetések díszítik. A gyümölcsös egykori területén a 19. századi romantikus, természetességet mímelő angolkert dominál, a klauzúra területén a szerzetesi közösség zárt cellakertjei ma is érzékletesen jelenítik meg a szerzetesek egykori életének teréit.

A fejlesztés fontos célkitűzése volt az együttes eredeti megközelítési útvonalának visszaállítása. A látogató fizikai és lelki értelemben egyaránt a nyitott terekről fokozatosan haladva jut el a teljesen zárt terekig. A gyakorlatban a tóparton kialakított parkolótól és fogadóépülettől rövid sétával érkezik meg a műemlékegyütteshez, majd útja a már működő, a felújítás korábbi szakaszában elkészült Foresteria épületen keresztül folytatódik. A cellaházak hazánk legkorábbi fennmaradt, tervezett típusépületei. Mivel egyidőben, gondos vezérterv alapján épültek, ezért téralakításuk is megegyezik, amelynek megőrzése az új funkciókkal ellátott épületekben is fontos szerepet kapott. A tizenhét cellaépület közül több a múzeumi funkciót erősíti. A szerzetesek életmódjával, az épületegyüttes és a rend történetével kapcsolatos bemutatók nyílnak a cellákban, illetve az idelátogató családok számára kézműves és múzeumpedagógiai foglalkozásoknak adnak helyet. Személy szerint a Foresteriában már működő és a cellaházakban újonnan kialakított tematikus állandó és időszakos kiállításokból egyetlen történelmi réteget, a posztomanufaktúra időszakát hiányolom, amely a magyar ipartörténet szempontjából fontos mérföldkő lehetne, reprezentációja a kézműves foglalkozásokba módszertanilag beilleszthető. A tág kontextusba helyezésnek fontos példái a Foresteria emeletének szobái, pontosabban négy szoba, melyekkel a kiállítás tervezői II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek állítottak emléket. Rákóczi ugyan sosem járt Majkon, viszont a franciaországi

kamalduli remeteségben (Grosbois) elmélkedett és kezdett bele Confessio-jába a szabadságharc után. Ez a különleges kapcsolatrendszer világi emberek és szerzetesrend között, valamint a 18. századi magyar arisztokrácia kulturális attitűdje, donatori szerepe mindenképpen indokoltá teszi, hogy az itt kiállított történeti tárgyak új, sajátos kontextusba kerüljenek.

A klauzúra területének egyik új eleme a valamikori templom burkolati szintjén a látogatók elé tárt templomalaprajz a megmaradt romfal értelmző bemutatásával és a toronnyal. (A valamikori templom falait már a 19. század első negyedében elhordták, csupán a templom tornya és egy falszakasza maradt fenn napjainkig. A jelen beruházás során elvégzett geofizikai vizsgálatok és szondázó feltárások sok új adatot hoztak elő, különösen a templomtér alatt elhelyezkedő kriptáról. A helyreállított kriptában az ott előkerült leletek, installáció és interaktív eszközök segítségével az elmúlás-gondolat tematikájának keretében ismerhető meg a szerzetesek temetkezési helyszínének története – a szerk.)

A mértani kertben – a templomrom-kastély-cellaházak zárt rendszerén kívül – áll a ma grottakápolnaként ismert épület, amely eredetileg a barokk időszak narancsházának középső reprezentatív eleme lehetett, pontos építési dátuma nem ismert. A grottakápolna belső terének restaurálása után – amelynek eredményeképp a barokk és a 19. századi díszítési rendszer egymással összhangban jelenik meg – megfelel arra, hogy a mai hasznosítási és funkcionális igényeket kiszolgálja. A korszerű és fenntarthatóságot biztosító kiszolgálóhelyiségek részben egybeforrtak a történeti épületekkel: azok átalakításával, újrahasznosításával jöttek létre, de ahol szükséges volt, ott a jelenlegi beruházásban új épületet alakítottak ki. Például a fogadóépület a tó partján vagy a jégverem-épülethez csatlakozó kiszolgálóépület a parkban, amelyben a vendégmosdók, valamint a terület működését, üzemeltetését biztosító helyiségek találhatóak. A Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram egyik első átfogó rekonstrukciója a majki épületegyüttes, amely mind történeti, építészettörténeti rekonstrukció szempontjából, mind a funkcióváltások, a hasznosítás szempontjából méltó nyitánya és példája a program sikerének.

Megbízó:

**NEMZETI KASTÉLYPROGRAM
ÉS NEMZETI VÁRPROGRAM**

– **DR. VIRÁG ZSOLT** miniszteri biztos
**NEMZETI ÖRÖKSÉGVÉDELMI
FEJLESZTÉSI NONPROFIT KFT.**
– **GLÁZER TAMÁS** ügyvezető

Építész tervező: NÖF NONPROFIT KFT.

(műemlékegyüttes épületei); TSPC KFT. (fogadóépület)

Felelős építész tervező: MÁTÉ ZSUZSANNA

(műemlékegyüttes épületei); LENTE ANDRÁS

(fogadóépület / ARTIFLEX STÚDIÓ BT.)

Építész tervezők; munkatársak:

FÁBIÁNNÉ VOGEL ESZTER, LÉNÁRD MÁRTON

Felelős belsőépítész tervező: CZEGLÉDI LAJOS

(M ÉPÍTÉSZ IRODA KFT.)

Kiállítás kurátora: SÁROSSY PÉTER

Műemléki épületkutatás és régészet: PETÉNYI SÁNDOR

(Tata, KUNY DOMOKOS MÚZEUM); RÁCZ MIKLÓS

Kerttörténeti kutatás: DR. FATSAR KRISTÓF

(POLLEO BT.); OMBÓDI ILDIKÓ

Tájépítész: STEFFLER ISTVÁN,

SZLOSZJÁR GYÖRGY (felelős tervezők),

BÖHM GÁBOR (GARTEN STUDIO KFT.);

LIZICZAI SÁNDOR, POTTYONDY FLÓRA

(PARK TERV STÚDIÓ KFT.)

Tartószerkezetek:

OLOSZ EMESE (NÖF NONPROFIT KFT.)

FEJÉR SZABOLCS (TSPC KFT.)

Épületgépészeti tervezés:

VÖRÖS TAMÁS (PERFECT-PLAN KFT.)

Villamosság: BUKTA VILMOSNÉ (erősáram);

HEGEDŰS PÉTER (gyengeáram/KIPTERV TMT KFT.)

Közművek: DOBOS SZABOLCS (PENTA-KÖR KFT.)

Műszaki ellenőr: KOVÁCS MÓNIKA

NÖF Nonprofit Kft. részéről:

Projektmenedzser: GALANITS TAMÁS

Tájépítész szakértő: KLAGYIVIK MÁRIA

Turisztikai menedzser: MIKLÓS DÓRA

Marketing menedzser: SZARVAS MÓNIKA

Műszaki menedzser: DARABOS KORNÉL